

Јосип БРОЗ ТИТО

Новембра 1942. године у Бихаћу је формирано Антифашистичко веће народног ослобођења Југославије (АВНОЈ), а на његовом Другом заседању у Јајцу, 29. и 30. новембра 1943. донесене су политички најважније одлуке којима је: забрањен повратак краља Петра II Карађорђевића у Југославију, основан Национални комитет народног ослобођења (НКОЈ), зацртана будућност Југославије као државе састављене од федералних република, а Тито проглашен за маршала и изабран за председника НКОЈ-а.

Вештом политиком, Тито је увукао део представника грађанских странака у свој покрет, придобио поверење Британаца и Американаца (као и поштовање Совјетског Савеза) који су ускратили помоћ четницима и сломили отпор избегличке владе у Лондону, присиливши је на невољну *сарадњу* – заправо потчињавање Титовом покрету.

После неуспелог немачког десанта на Дрвар, 25. маја 1944. године, Тито је отишао на острво Вис. У августу 1944. године сусрео се у Напуљу са председником британске владе Винстоном Черчиллом где му је потврђено да ће на подручје Југославије уместо савезничких трупа ући Црвена армија. У септембру је био у Москви где се сусрео са Јосифом Стаљином. Предвече 23. октобра 1944. је стигао у ослобођени Београд, одакле је наставио да руководи завршним операцијама за ослобођење Југославије.

Јосип Броз Тито је био једини Врховни командант у Другом светском рату који је лично предводио своје борце, а током битке на Сутјесци 9. јуна 1943. године био је рањен. Председништво АВНОЈ-а је, на предлог АСНО Србије, 18. новембра 1944. године одликовало Тита Орденом народног хероја.

Тито – државник

Јосип Броз Тито је из рата изашао као признати државник, вођа у антифашистичком рату, заслужан за враћање Хрватској Истре, Ријеке и острва, као и проширење Словеније. По завршетку рата заузимао је кључне државне и политичке положаје: председник привремене владе Демократске федеративне Југославије, врховни командант Југословенске армије и министар одбране, генерални секретар КПЈ.

Владао је Југославијом 35 година балансирајући међу светским политичким половима које је чешће потискивао, а каткад им допуштао већи размах, нарочито у раздобљима веће либерализације режима: комунистички централизам и прокламована национална равноправност, независност Југославије и уклопљеност у хладноратовски поредак, једнопартијски тоталитаризам и попуштање стеге због све веће економске зависности Југославије од запада, те поступну либерализацију због растуће популације гастарбајтера или радника на привременом раду у земљама западне Европе.

У почетним годинама његова владавина се одликовала доктринарном ригидношћу, радикализмом и елиминацијом остатака грађанског друштва које је сматрао препреком за остварење тоталног самовлашћа. У том склопу треба гледати на сукоб с католичком црквом, процес надбискупу Алојзију Степинцу, маргинализацију грађанских политичара попут Ивана Шубашића или Милана Грола, те суђење и ликвидацију војно-политичког противника, Драгољуба Драже Михаиловића.

Резолуција Информбироа

Својим самосвесним наступом и личним политичким пројектима, као што су: помоћ грчким комунистичким партизанима, иницијатива за стварање балканске федерације Југославије и Бугарске (уз значајан приступ Албаније и Грчке), као и инсистирањем на државној самосталности Југославије, Тито је изазвао неповерење Јосифа Стаљина.

Јуна 1948. године долази до објаве Резолуције Информбироа (наследника у рату распуштене Коминтерне) у којој је, речником познатим из доба московских процеса и масовних чистки у 30-им годинама, Тито и његово најуже руководство проглашено за „банду демонских уротника, шпијуна и идеолошких јеретика.“

У тим је тренуцима Тито показао завидну храброст (није у моменту раскида могао рачунати на помоћ запада и САД) и одлучност, не дозвољавајући да буде уплетен у идеолошке спорове и инсистирајући на државној самосталности као начелу односа међу сувереним земљама.

Али то је све било праћено масовним прогонима информбирооваца, као и политичким обрачунима који су смерали да потисну самосталност република. Сматра се да је преко 40.000 стаљиниста (или оних који су оптужени за стаљинизам) подвргнуто репресалијама у раздобљу од 1948. до раних 50-их година.

Радничко самоуправљање

На плану унутрашње политике Тито је 1950. године иницирао увођење радничког самоуправљања као покушаја спречавања даље бирократизације једнопартијског система, а касније, у 60-им, низ привредних и политичких реформи које су ишле на редуцирање насиља државног апарата над сељацима и интелигенцијом, јачање права република наспрам државног централизма и увођење елементарне тржишне привреде.

Смена Ранковића и Устав из 1974.

Даља демократизација југословенског друштва од средине 60-их година праћена је сменом неких од водећих комуниста старе, централистичко-совјетске гарде (нпр. Александра Ранковића на Брионском пленуму ЦК СКЈ, јуна 1966. године).

Након совјетске окупације Чехословачке 1968. године убрзало се остваривање концепције Општенородне одбране која је ојачавала одбрамбене функције република. Након пада Ранковића, Тито је подржао Кардељев концепт уређења земље, мислећи да је он у суштини добар. Тако је 1970. године извршена темељна реформа федерације ради преношења њених овлашћења на републике, што се остварило уставним амандманима 1971., а затим и Уставом из 1974. године.

На врхунцу сукоба заговорника и противника демократских реформи из 1971. године, на темељу процене да су реформе угрозиле идеолошки и политички монопол Партије, као и под притиском из иностранства (совјетске демонстрације војне силе на границама према Мађарској и Бугарској), стао је на страну партијских конзервативаца и подупро сламање национално-реформског покрета у СР Хрватској (Хрватско прољеће). Након обрачуна с хрватским руководством, уследила је смена либералних политичара у Србији, Словенији и Македонији.

Скупштина СФРЈ га је 16. маја 1974. изабрала за доживотног председника Републике, а на Десетом конгресу СКЈ, од 27. до 30. маја, и доживотног председника Савеза комуниста Југославије.

Доношења Устава из 1974. и иницијативом за увођење колективних руководства с ограничењем мандата челних дужносника на једну годину, покушао је да успостави равнотежу међу републикама и да спречи борбу за власт након своје смрти.

Спољна политика

У јануару 1953. године Тито је изабран за председника Републике. У том раздобљу Југославија је почела да добија и војну и економску помоћ запада, као препреку даљем ширењу совјетског утицаја. Године 1955, након Стаљинове смрти и млаке совјетске либерализације под Хрушчовим, нормализовали су се односи са СССР-ом.

Најзначајнији преокрет у спољној политици догодио се 1956. године у спољној политици: захваљујући путовањима и везама с вођама новоослобођених земаља попут Индије и Египта, Тито је постао један од оснивача и најутицајнији државник Покрета несврстаности – скупом изванблоковских земаља које су политиком активне мирољубиве коезистенције деловале (бар делимично) као чинитељ смањења тензија између земаља НАТО-а и Варшавског пакта. Прва је конференција шефова држава и влада несврстаних земаља одржана 1961. године у Београду, а Тито је учествовао као најважнији политичар који обликује глобалну политику покрета несврстаности који је укључивао велики број држава Азије, Африке и Јужне Америке на свим каснијим конференцијама. Политиком мира и међународне сарадње стекао је светски углед и сврстао се међу кључне личности светске политике.

Предводио је југословенску државну делегацију на Конференцији о европској безбедности и сарадњи у Хелсинкију 1975., и учествовао је на Деветој конференцији несврстаних у Хавани 1979. године, на којој му је посебном повељом одато признање као главном протагонисти Покрета несврстаних.

Смрт Јосипа Броза Тита

Јосип Броз Тито, доживотни председник СФР Југославије и Савеза комуниста Југославије, умро је 4. маја 1980. године у Љубљани.

Следећег дана, 5. маја, Плавим возом из Љубљане у Београд је, стигао ковчег са његовим посмртним остацима. Он је смештен у аулу Скупштине Југославије, где су државни функционери, и грађани у мимоходима, одавали почаст југословенском шефу државе. 7. маја, преко 200 страних делегација поклонило се ковчегу Јосипа Броза у савезном парламенту.

Сахрањен је, 8. маја, по сопственој жељи у Кући цвећа, на Дедињу, уз присуство 209 делегација из 127 земаља, и 700.000 људи.